

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Onderlinge bijeenkomsten

(Hebreeën 10: 24 en 25)

Voorop staat dat de verhouding met God weer goed is. We hebben immers door het bloed van Jezus Christus vrije toegang tot God (vs 19-23). Er valt in de tekst niet overheen te lezen dat het weer gemeenschap met God oefenen met zich mee brengt dat je ook anderen ontmoet. Er zijn er velen die de liefdevolle Vader weer gevonden hebben, die weer in Zijn huis mogen verkeren. Die treffen elkaar daar niet omdat ze elkaar wel aardig vonden, of omdat ze 't wel goed met elkaar konden vinden...; ook de gemeente is geen club van mensen die elkaar wel aardig vonden en toen maar besloten hebben om bij elkaar te blijven... we hebben elkaar niet uitgezocht maar gevonden, bij Vader thuis. Daar zit natuurlijk aan vast dat je elkaar niet mag loslaten als 'het niet klikt'; evenmin dat je bij elkaar blijft zolang je je er thuisvoelt. Je thuis voelen... dat heeft juist met de Vader te maken. Om HEM draait het. En als je elkaar zo ontmoet bij Vader, in Zijn huis, dan probeer je elkaar te helpen.

In de tekst worden dan termen gebruikt die ons in eerster instantie niet aanstaan. Je moet op elkaar loeren en elkaar prikkelen.

„Ik moet er niet aan denken dat ik de gehele dag maar gevolgd word bij alles wat ik doe!... een ander heeft toch niets met mijn privé te maken? Daar draag ik toch zelf verantwoordelijkheid voor?”

Echter: 't gaat niet om verborgen camera's die uw privéleven bespieden maar om zegmaar bewakingsapparatuur van de afdeling intensieve-care in het ziekenhuis. Dat is een geweldig mooie voorziening. Dat je niet overgelaten wordt aan jezelf of aan een toevallige voorbijganger; dat er voortdurend langs allerlei wegen en lijnen in de gaten gehouden wordt hoe het er met je voorstaat. Opdat er tijdig maatregelen getroffen kunnen worden als het dreigt mis te gaan.

Toegegeven, dat is niet altijd even gemakkelijk; je voelt je niet volkomen vrij met al die apparatuur aan je lijf - je kunt niet zomaar doen waar je zin in hebt - maar dat is juist ter bescherming en beveiliging: je

DOOR
W. BORGdorff
DOORN

leven staat immers op het spel! Dat tweede woord: 'prikkel' doelt op 'uitlokken', 'provoce- ren'. Dat wijst op: een bepaalde reactie uitlokken. Daar moet je de ander dus voor kennen. Daarom past het zo goed in de gemeente - dat je elkaar zo goed kent dat je ook weet hoe de ander zal reageren, kan reageren. We hebben nogal eens een duwtje nodig om onze beste kanten te laten zien. De verscheidenheid in de gemeente, de veelkleurigheid is er om aan een onafzienbare bonte verzameling van situaties en noden een goede reactie te verbinden.

—☆—

En dan komt dat woord dat dikwijls losgeknipt uit de direkte omgeving wordt aangehaald om het bezoeken van de kerkdiensten van de eigen ge-

meente aan te moedigen.

Eerst dit: iemand maakt ergens de terechte en wijze opmerking: in dit vers dienen de **beide** delen van de tekst gelijk op te gaan. M.a.w.: het bezoeken van de samenkomsten dient tegelijk in te houden: elkaar aansporen, elkaar vermanen en vertroosten.

Als je dat tot je laat doordringen dan zal duidelijk zijn dat dit niet in de eerste plaats slaat op de kerkdiensten. Die zijn er niet zozeer op (in)-gericht om elkaar te vermanen en te vertroosten. Dat gebeurt eerder in een kleiner verband. Op de bijbelkring of gespreksgroep. Dat zijn de gelegenheden waar bij een open Bijbel vermaan en vertroosting kunnen worden doorgegeven. Daar kan de nood - maar evenzeer de vreugde - en de dreigende afval gesignaleerd worden... daar kunnen opflinkerende lampjes waarschuwen. Het is daarom zeer de vraag of het deelnemen aan dergelijke kringen wel tot de vrijheid van een ieder behoort!! Intensieve-care is ook geen vrije keus! Vrijblijvendheid rond het kringenwerk is ongepast en levensgevaarlijk!!

Is dat laatste woord niet te zwaarwichtig? In de tekst staat: 'en dat des te meer naarmate gij de dag ziet naderen'. Diep- ernstige woorden, ook voor hen, die menen dat intensieve-care

Inhoud

- 137 Ds W. Borgdorff,
Onderlinge bijeenkomsten
- 138 Drs H. de Jong,
Ons geloof en de zede
- 139 Drs P. J. van Kampen,
Eens of steeds opnieuw?
- 140 Liturgische Werkgroep,
Het Liedboek
- 140 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 141 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking
- 141 Mr J. Meulink,
Boekbespreking
- 142 Prof. dr A. Troost,
Christelijke euthanasie
(1)

voor hen niet nodig is! Bovendien: wat vertaald is met 'eigen' (eigen bijeenkomsten) doelt op 'onderling' zoals de Statenvertaling dan ook geeft. Onderling - daar zitten twee kanten aan: de anderen kunnen ook niet zonder mijn bijzondere zorg. Wie de tekst verder uitleest merkt dat we dit niet zomaar naast ons kunnen neerleggen. De Dag van Jezus Christus is aanstaande! De dag van oordeel en gericht. Gij hebt volharding nodig om de wil van God doende te verkrijgen hetgeen beloofd is! (vs 36).

Jaarvergadering „Opbouw”

De jaarvergadering van de Persvereniging „Opbouw” wordt gehouden op **ZATERDAG 24 MEI** a.s. in de Jeruzalemkerk te Utrecht.

In de morgenvergadering, die voor ieder toegankelijk is, zal drs W. G. Rietkerk spreken over het onderwerp „Christelijke toekomstverwachting”.

Het Bestuur

Ons geloof en de zede

Laat ik nog eens terugkomen op de korte discussie die ik onlangs in ons blad met dr D. P. Feenstra heb gevoerd over het onderwerp 'abortus'. Ik geloof bij nadere beschouwing niet dat ik verkeerde dingen heb gezegd, maar er zou door de korthed van het gesprek een indruk kunnen zijn ontstaan die ik niet bedoeld heb. Eigenlijk heb ik niet een afgeronde mening ten beste gegeven over dat wijde en kapot geprate onderwerp waar zoveel kanten aan zitten, maar slechts over een onderdeelje ervan en wel over de vraag of 'abortus' een mogelijkheid is in geval van zwangerschap-door-verkrachting. In dat verband heb ik een tekst ter sprake gebracht, Exodus 21 : 22-25, en het is met name daarover dat ik een misverstand wil wegnemen. Deze tekst beslist immers in geen dele over de vraag of abortus toelaatbaar is ja of nee, eenvoudig omdat hij daarover niet gaat. Niet een geval van opzettelijke maar van onopzettelijke vruchtafdrijving wordt erin behandeld. Ik bracht deze bepaling uit Mozes' wet dan ook om een geheel andere reden ter sprake. Om reden namelijk dat er een onderscheid in gemaakt wordt tussen een mens en menselijk leven. Ieder kan nalezen dat het mij om dat onderscheid ging. Een onderscheid dat mij wel wat waard is.

Verruwing

En waarom hecht ik daar waarde aan? Omdat het mij een beetje begint te irriteren dat het gesprek over 'abortus', evenals trouwens over 'euthanasie', onnodig belast gaat worden met zware woorden als 'moord'. Ik vind het verschijnsel van 'abortus' een onmiskenbaar teken van levensverruwing, evenals euthanasie, de pil, ongehuwd samenwonen, homoseksueel leven en lijkverbranding. Zaken waarin de verdingelijking van het leven manifest wordt. Maar ik geloof niet dat we er iets mee opschieten wanneer we in onze wrevel daarover met kreten als 'moord' of 'hoererij' en zo meer wild om ons heen beginnen te slaan. Dat overkomt ons allemaal op z'n tijd, maar we moeten ermee oppassen.

Wij verruwen met mekaar! Als dat inzicht toch eens mocht doorbreken! Dan zouden wij het wel laten om vertwijfelden die in een voor hen uitzichtloze situatie naar een 'middel' als vruchtafdrijving gegrepen hebben, met het odium van 'moord' te belasten. Dan zouden wij beseffen dat zulke invectieven zich in een onvoorziene situatie heel gemakkelijk tegen onszelf kunnen keren. En daarom heb ik heel clean (met behulp van die tekst uit Exodus) geprobeerd dat woord 'moord' uit het debat te nemen en te laten zien dat de Schrift ons tot dat taalgebruik niet noodzaakt.

De Schrift en onze weg

Ik had trouwens met die Exo-

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

dus-tekst nog een bijvoegmerk waarvan het de moeite loont er wat breder op in te gaan. Dat betreft de vraag: hoe vinden we de wil van God over ons leven? Dat is niet wat de hoofdlijnen maar wel wat de details aangaat best een probleem vandaag. Langzaamaan begint het immers tot ons door te dringen dat de Bijbel behalve een eeuwigheidskarakter ook een historische kant heeft. Niet alle geboden zijn door God zelf met eigen vinger op steen gegrift en in de ark gedeponneerd (Deuteronomium 10 : 4, 5), er zijn er ook die door Mozes in de natte kalk geschreven en náást de ark werden bewaard (Deuteronomium 27 : 2, 3 en 31 : 26). En ook bij Paulus lees je een enkele maal: 'dat zegt niet de Here maar ik' (I Korinthiërs 7 : 10, 12, 25). Niet alles staat voor goed vast. Dit maakt dat het nut van allerlei bepalingen in de Bijbel tamelijk indirect is. De Schrift voert ons door een rijk gevarieerd landschap en het resultaat daarvan is bij de opmerkzame lezer dat hij gevoelig gemaakt wordt voor situaties en dat de intuïtie gescherpt wordt voor het onderscheiden van gevallen. Vandaar ook het verschil dat ik maakte tussen „Volgens de Schrift moeten we...” en „De Schrift kent

de gedachte dat...". Dat laatste is voorzichtiger en houdt rekening met de indirecte wijze waarop de Bijbel ons gedrag beïnvloedt, namelijk via de wijsheid van de gave des onderscheids.

Andere tijden, andere zeden

Wanneer we de Schrift historisch lezen merken we trouwens ook dat er meer tijden geweest zijn dat de zeden ruw waren. Weer in een ander opzicht en op andere terreinen dan bij ons, maar toch. Abraham nam Hagar als bijvrouw. Wat een klap in het gezicht van Sara, al kwam die er zelf mee aan! Toch schijnt Abraham daarin gehandeld te hebben volgens een erkend recht van die dagen. Zoals onze tijd ruwe methodes hanteert om de kinderzegen te beperken zo was dus een andere wereld weer grof in het opvoeren van het kindertal. In beide situaties moeten Gods kinderen hun geweten zo zuiver mogelijk houden. In beide situaties zie je echter ook dat Gods kinderen door de tijdgeest niet geheel onberoerd blijven. En God veroordeelt niet. Wel laat Hij Abraham zien dat hij langs deze weg niet ver komt, maar een experimenteer-ruimte wordt hem toch gegund.

Dit voorbeeld leert ons tevens dat we onze stemming niet te snel eindtijdelijk mogen laten worden als we verruwing menen op te merken. Ik vind dat trouwens in het algemeen wel een nadeel van ons geloof dat we de eindtijd er zo gauw bij slepen. Dat draagt gemakkelijk bij tot paniek en sensationele dramatisering. Terwijl toch tegelijk de verwachting van Jezus' wederkomst zo'n heerlijke zaak is. Hoe vinden we hierin toch het evenwicht tussen enerzijds de rust die niet elk incident tot symptoom verklaart en anderzijds de spanning die uitziet naar de tekenen van de grote dag?

'Nog is het einde niet'

Zeker zie ik een verband tussen het wegebben van het evangelie uit onze samenleving en de verruwing van onze zeden, 'maar het einde is dit nog niet'. Gods volk lijkt vandaag op de drempel van een gesekulariseerde tijd te staan. Wij falen als wij onze jeugd alleen maar een kritische houding daartegenover bijbrengen. Daarnaast is nodig dat we leren de komende tijd en z'n mogelijkheden te gebruiken. Konkreet: als de mensen van onze eeuw in het seksuele zeer 'vrijgevig' worden moeten we God danken voor de middelen om aan de gevolgen daarvan paal en perk te stellen. Niemand hoeft bang te zijn dat

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

we dan helemaal geen ellende meer overhouden of dat het ons naar het hoofd zal stijgen vanwege ons groot vermogen tot het oplossen van problemen. Opgelost wordt er niets. Maar wees blij dat we soms iets kunnen lenigen.

'Rand van onzekerheid'

Dat brengt me tot nog een puntje. Is het wel zo positief dat we ons als christenen ingraven in dingen die (ook voor de wereld!) problematisch zijn en daarover allerlei stellige uitspraken doen? Kunnen we onze krachten niet beter gebruiken door ons te concentreren op zaken die minder kwetsbaar zijn? Wat op mij grote indruk maakt is dat een meisje, verkracht en zwanger, bij mij komt en tegen me zegt: en toch, dominee, om Jezus' wil durf ik het aan het kind te laten komen. En laat ze dat dan maar niet te hardop zeggen maar veel meer voor de oren van de hemelse Vader die in het verborgene hoort. Dat zal ons barmhartigheid leren naar degenen toe die dat niet kunnen opbrengen. Ik verwacht dus ook hier meer van het evangelie dan van de wet of van een wet. Leven uit het evangelie doet ons meer dan leven-uit-de-wet op hoofdzaken letten, op zaken waarin elk menselijk geweten ons bij kan vallen. Aan het menselijke leven zit een 'rand van onzekerheid', aan 't begin en aan 't eind. Wij doen het christelijk getuigenis schade wanneer we daar te lang en te nadrukkelijk bij verwijlen.

Eens of steeds opnieuw?

*Many times man lives and dies
between his two eternities.*

W. B. Yeats, Under Ben Bulbin ¹⁾

*... zoals het de mensen beschikt is éénmaal te
leven en daarna het oordeel.*

Hebreeën 9 : 27

„Toen het kleine meisje Shanti Devi nog maar drie jaar was, verbijsterde ze haar ouders door zo maar langs haar neus weg te praten over haar man en kinderen. Tenslotte vroeg haar moeder wie die man dan wel was waar ze het over had. Het meisje, dat in 1929 in Oud-Delhi, de hoofdstad van India, geboren was, antwoordde zonder aarzelen: „Mijn man heet Kendarnath. Hij woont in Muttra. Ons huis heeft gele gestucte muren, de deuren zijn van boven rond en de ramen hebben latwerk. We hebben een grote binnenplaats, die vol staat met goudsbloemen en jasmijn. Grote struiken vuurrode bougainville slingeren zich over de muren. Vaak zitten we op de veranda en kijken we naar ons zoontje, dat op de tegelvloer speelt. Onze zonen verblijven bij hun vader.”

Het (populaire) werk dat ik hier citeer ²⁾ verklaart dat deze preciese bewoordingen zonder twijfel in de media zo zijn opgesteld, maar dat ze authentiek de uitspraken van het kleine kind weergeven.

Zo worden nogal wat ervaringen van bij uitstek jonge kinderen geciteerd om het geloof in „reïncarnatie”, „transmigratie” of „zielsverhuizing” te onderbouwen. Het verhaal van Shanti Devi is weliswaar een van de bekendste, het is echter geenszins een uitzondering zulke verhalen te horen citeren. Voor veel mensen is daarom de conclusie onontkoombaar: **we leven niet eenmaal, maar vele malen**. Datgene wat boven een aantal min-of-meer aan omstandigheden gebonden persoonlijkheidstrekken uitgaat, mijn „ziel”, volgens sommige definities, is niet éénmaal op aarde - één leven lang - maar vele keren. Wat ik mijn diepste „ik” noem komt steeds in, talloze „zijnswijzen”, op aarde terug.

Aktueel

Feitelijk is het geloof in reïncarnatie al zó oud dat er weinig reden zou hoeven zijn er in deze tijd speciale aandacht aan te schenken. Anderzijds blijkt echter dat dat geloof, dat zich vroeger vooral in de landen van Achter-Azië of b.v. Libanon en

¹⁾ De Ierse dichter Yeats schreef een lang gedicht met hierin de regels: Vele malen leeft en sterft de mens tussen zijn twee eeuwigheden.

²⁾ Into the Unknown, Readers Digest, 1981.

DOOR P. J. VAN KAMPEN ZEIST

Syrië manifesteerde, nu ook in het Westen vele aanhangers telt. Was dat in de vorige eeuw en het begin van deze eeuw al het geval bij relatief weinig personen - b.v. de filosoof Schopenhauer en leden van de Theosofische en Antroposofische Vereniging - de laatste tijd blijkt de reïncarnatie-gedachte haast letterlijk „in de lucht” te zitten.

Had b.v. Elseviers Magazine er al een paar jaar geleden een 'omslag-artikel' aan gewijd (18 april 1981), onlangs zond de AVRO een lang programma uit (13 januari j.l.) over de ervaring van vier Australische vrouwen. Ze bezochten de plaatsen waar ze volgens hun eigen zeggen vroeger hadden geleefd. Ze konden soms de weg zo wijzen in plaatsen die ze - in dit leven - nooit eerder bezocht hadden! Het blad van de Hervormde Jeugdraad M3 wijdde in december bijna een heel nummer aan dit verschijnsel en ermee verwante fenomenen. (Waarom, als ik het zeggen mag, vaak een zelfs voor de media opmerkelijke naïviteit, onkritische goedgelovigheid en levensbeschouwelijke onbelijndheid naar voren kwamen.) Het lijkt dus een trend te worden over reïncarnatie te schrijven. Reden voor mij om ook maar „op die wagen te springen”. Met de kanttekening dat deze serie in z'n con-

clusies best eens kan gaan afwijken van wat in diverse andere artikelen betoogd wordt.

De route

Wie zich een pad wil banen in de „jungle” die het thema reïncarnatie vormt, dient zich duidelijk te houden aan een overzichtelijke „marsroute”.

De werkwijze die ik me voorstel (ik heb de slechte gewoonte m'n artikelen van week tot week te schrijven) is de volgende. Eerst moet het „voorwerk” worden gedaan: definities, opmerkingen vooraf, afbakening van grenzen.

Vervolgens een (beknopte) verkenning van de „oude” opvattingen aangaande reïncarnatie, zoals die met hame in het Oosten voorkomen. We spreken dan over die visie(s) binnen een context van Hindoeïsme en/of Boeddhisme.

Daarna een inventaris van (min of meer) bekende Westerse zienswijzen: aandacht voor b.v. Mevrouw Blavatsky, Rudolf Steiner, Edgar Cayce, en anderen. Daar zal een wat andere „toon” blijken dan in de Oosterse zienswijze.

Vervolgens een aantal opmerkingen over zgn. „regressie-therapieën”; het is opmerkelijk hoeveel van de getuigenissen ten gunste van reïncarnatie-opvattingen verkregen worden onder hypnose. De vraag laat zich stellen: wat is hypnose eigenlijk? En: wat is het waarheidsgehalte van zulke ervaringen? Valt er iets te controleren?

Vragen genoeg dus. Temeer, als er feitelijk ook nogal wat andere kwesties binnen het vizier komen. Vragen rond reïncarnatie raken je visie op de geschiedenis; de hele kwestie van al-verzoening kan er moeiteloos bij betrokken worden en zeker ook het bestaan van „de machten”.

Wat gebeurt er, als je een (lange) serie artikelen projecteert, die je van week tot week schrijft, en je wordt langdurig ziek? Dan raakt de gang wat uit je serie.

Dat overkwam mij met m'n verhaal over kerkvaders, dogma's en concilies. Na een tweetal maanden die ik grotendeels in bed doorbracht en een erg drukke periode er meteen weer overheen, werden Basilius, Nestorius en hun tijdgenoten feitelijk wat verdrongen door andere, nieuwere interesses.

Na langdurige aarzeling doe ik de aankondiging dat ik hen voorlopig even 'in de ijskast zet' (wat een beeldgebruik!) en me eerst met wat aktueller onderwerpen hoop bezig te houden.

De serie die deze week begint is een ietwat bijgewerkte weergave van een lezing in Huémoz, „Zwitsers L'ABRI”.

P.J.v.K.

De welwillende lezer zal niet van me verwachten dat dit alles in een of twee artikelen uit de doeken gedaan kan worden. Het zal een verhaal van een keer of zes worden, denk ik. En mocht het ietsje langer uitval- len, dan hoop ik dat het aktuele van dit alles de misschien amechtige lezer motiveren zal niet voortijdig af te haken... Want dat het aktueel is is buiten kijf. Even ontwijfelbaar is de noodzaak dit alles te bezien tegen de achtergrond van het getuigenis van Gods Woord.

**DE ADMINISTRATIE
IS GESLOTEN
TOT 15 MEI**

Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde Kerk

Consulten voor Maatschappelijk Werk en Psychotherapeutische hulp bij o.a. gezins-, huwelijks- en individuele problemen.

Voor een afspraak met de maatschappelijk werkster of psycholoog kunt u bellen met het bureau van de Stichting: Kooikerseind 88, 3995 BR Houten, tel. 03403-77071, vragen naar Mw. Anita Godschalk. Bij afwezigheid kunt u uw boodschap inspreken op het antwoordapparaat of verzoeken terug te bellen voor het maken van een afspraak.

Het Liedboek

Lied 347

De inhoud van dit Lied is bepaald door het feit dat de bediening van beide sacramenten in dezelfde dienst plaats heeft. In vrijwel alle strofen wordt hiernaar verwezen. Toch is het verband waarin een en ander is geplaatst niet altijd even duidelijk. Mogelijk zou daartoe aansluiting bij de preek dit bezwaar enigszins kunnen opvangen. Dat de duidelijkheid te wensen over laat is ook geconstateerd in de volgende beoordeling, waarbij de tekst van het Liedboek vergeleken wordt met het origineel: „De 8e strofe is geheel losgekoppeld van de 7e. Het subject is veranderd: terwijl strofe 7 duidelijk op de gemeenteleden terugslaat, die in hun vlees aanvullen wat aan de verdrukkingen van de Messias ontbreekt (Kol. 1:24) wordt strofe 8 een strikt-christologische confessie en dat kan de bedoeling niet geweest zijn. Onbegrijpelijk dat zo iets passeren kon.” (Zie hierover uitvoeriger Comp. p. 784). Voorts kan nog bezwaar worden ingebracht tegen de 1e regel van strofe 8: „Hij zal Zijn leven geven”. Wat de melodie betreft, de componist zegt daar zelf over: „Een melodie die het tekst-motief „inkeer en terugkeer” ook

DOOR LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

structureel poogt weer te geven. De noten-volgorde van de melodie begeeft zich halverwege (maat 8 en 9) weer terug naar het begin.” (Comp. p. 785). Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 348

Over de tekst van dit Lied - een oogstlied - schrijft de dichter o.m.: „bij de opbouw van dit Lied werd de speelsheid de dichter te machtig: het verband tussen de strofen ligt in de gebruikte vocalen. Bovendien, wat de medeklinkers betreft in de rijmwoorden, b.v. in alle eerste en derde regels door heel het Lied heen (behalve in de 2e strofe) wisselen de v en de g af: gaven, dagen, dieven, vliegen, duiven, getuigen etc. Deze dingen zijn niet van belang, maar het is wel aardig voor de handwerksman die zijn werkstuk heeft opgeleverd, er eens de aandacht voor te vragen. Ook dichten is een vak, het is het „werk van onze hand”. (Comp. p. 785).

Naar onze mening is dit de inhoud helaas niet ten goede gekomen. Het is wat „uit de hand gelopen” en teveel „uit de losse hand” geschreven. Een illustratie daarvan geeft b.v. strofe 3: „De vogels en de dieven die leven van de wind, maar wie er niet kan vliegen en wie de schoven bindt moet werken en geloven -” en in strofe 5: „wij brengen U de druiven, wij plengen U de wijn, die zal van U getuigen, die zal U eigen zijn, geheel en al U eigen -” en in strofe 6: „het is en moet zo blijven de gave van Uw hand...”. We achten dit Lied als kerklied niet geslaagd, al zouden we voor de eerste en laatste strofe wel een uitzondering willen maken.

De melodie is gemakkelijk zingbaar, hoewel niet bepaald sterk te noemen.

Tekst: 1; melodie: 2.

Lied 349

„Het gaat in dit Lied, kort gezegd, om dat wat tegenwoordig „de geloofwaardigheid” van het evangelie heet. De gerechtigheid waarom het hier gaat (strofe 1) is die, welke aan de mensen recht doet door hun het hoogst nodige niet te onthouden, - brood - maar ook dat wat meer is dan brood en de mensen evenmin ontbreken mag”, aldus de dichter (Comp. p. 789).

De strekking van het Lied is o.i. vrij horizontalistisch en de aan-

haling van Matth. 14:16 als voorbeeld van een materialistische exegese, onjuist. Voorts spreekt de bijbel anders over gerechtigheid (zie Matth. 5:6) dan hier in de zin van een volkenrechtelijk sociaal beleid is gedaan. En „kinderen” (strofe 1) is niet hetzelfde als „allen” (strofe 2).

De melodie is goed en hoewel niet eenvoudig, bijzonder de moeite waard om te leren.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 350

Ook bij dit Lied hebben we te maken met een oogstlied met wat wijder perspectief. „Het gaat om dank voor de oogst, die zich alleen in **da**den van dankbaarheid als echt bewijzen kan en misschien, dat we dit Lied zingend, dan ook tevens zullen ontdekken dat het niet alleen betrekking heeft op de boerenarbeid maar op al het werk van onze handen.” (Comp. p. 790). „Gewezen moet worden op een bepaald vervelende zetsfout in de voorlaatste regel van de laatste strofe: daar moet nl. gelezen worden „t **wo**ord van Uw genade” i.p.v. „t **w**erk van Uw genade”. (Comp. p. 791). Voorts mag zeker de vraag gesteld worden of strofe 3 niet wat al te strak is geformuleerd met de woorden: „Maar wij rijken, ach, wij blijken hard en onverstoord”.

De melodie is „een eenvoudige, vrolijke wijs”.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 351

Een Lied voor de biddag voor het gewas, ontstaan als pendant van het oogstlied „God, Die leven hebt gegeven” (Lied 350). „Ik heb dit Lied”, aldus de dichter, „niet zozeer gedicht vanuit het geloof in de voorzienige goedheid Gods, Die Zijn hand open doet en verzadigt al wat leeft (Ps. 145:16) als wel uit het besef van de goedheid Gods, zoals zij zich in Christus heeft geopenbaard. „Hoe zou Hij, Die zelf Zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, ons ook met Hem niet alle dingen schenken.” Dit woord uit Rom. 8 zou er als motto boven kunnen staan. De biddag (voor het gewas) valt in de lijdenstijd. Dit resonneert in strofe 2. Een ander bijbelwoord waarop wordt gezinspeeld is Psalm 126:5 (strofe 2 en 4, terwijl verder Psalm 90:17 in strofe 4 te herkennen is.” (Comp. p. 791).

Wat de melodie aangaat merken we op dat de mooie melodie van Lied 350 hier ook zeer goed zou passen, mogelijk wel de voorkeur zou kunnen verdienen.

Tekst: 3; melodie: 3.

De keien

Reitsma en z'n vrouw waren gezegend met talrijk kroost en hoe gaat dat, je wilt als ouders dat ze zich in de maatschappij een goed bestaan verwerven. Daarom werd er thuis sterk achterheen gezeten, dat ze hun best deden op school. Enkele jongens doorliepen met meer of wat minder moeite de lts, één was er, die volgens 't school-onderzoek voor de mavo in aanmerking kwam. De trots van de dochters: die broer zou naar kantoor gaan en een wit overhempje dragen. Reitsma was een wijsgeer, een denker en hij begon over dat moeizaam schoolgaan wat anders te denken. Hij zei tegen de jongste: Doe niet teveel moeite. Zorg dat je de domste bent. Nu kon die jongen ook niet veel, vandaar de overwegingen van z'n vader. Die zei: De maatschappij heeft straks maar enkele keien nodig en verder alleen maar domme mensen; voor 't vuilste werk. Ik denk dat er aan jou straks meer behoefte is dan aan je broers. De vader zag 't niet helemaal

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

goed, want de ontwikkeling liep nog anders. Hier het verhaal van een man, die een goede betrekking had bij de rijksoverheid. Zijn werk bracht mee dat hij met het grote bedrijfsleven veel contacten had. Dat bedrijfsleven moest meer lucht hebben, weet U wel? Vandaar dat ze die man aanboden over te stappen. Hem werd het dubbele salaris geboden. Ambtenaren moeten inleveren, is 't niet? Hij ging. De overheid klaagt dat de besten de overheidsdienst verlaten; het bedrijfsleven betaalt beter.

In de bezuinigingen van de overheid werd ook ruimte gemaakt voor de ontkoppeling van lonen en uitkeringen. Nu gaat de maatschappij nog verder dan

Reitsma dacht. De keien krijgen een hoge functie bij het bedrijfsleven. Wie wat minder is, blijft hangen bij de overheid. En dan krijg je de grote massa van de uitkeringsgerechtigden, die steeds verder wegdrijft van de bekwame broeders. We maken ons druk over de euthanasiewet en de liberale abortuspraktijken, we zien niet in, dat zich in de maatschappij op een ander punt een ontwikkeling doorzet die beslist anti-christelijk is. Van het begin af loopt er een spoor door de Bijbel dat aangeeft hoe God voorkeur heeft voor de zwakken. In de naamgevingen vind je het soms: Abel, Enos. Paulus is op dit punt niet onduidelijk: God heeft, wat voor de wereld zwak is, uitgekozen, om wat sterk is te beschamen. En hij zou in onze tijd niet zeggen: Ze hebben toch hun uitkering? We zijn toch nog wel een beetje goed voor hen? Nee, hij komt met de opmerking, wat het materiële betreft: ... „en er zodoende gelijkheid zij” (2 Kor. 8:14). Mocht men in christelijke kring met deze dingen eens werkzaam zijn, (zoals de ouden zeiden)!

Lied 352

Dit Lied, oorspronkelijk afkomstig van Thomas van Aquino, heeft een enigszins mystieke inslag: „U, verborgen Christus, bid 'k eerbiedig aan" (strofe 1); „dat ik immer op U hopen en U minnen mag" (strofe 4) „schenk ons van Uw rijkdom, kennis, klaar en zoet" (strofe 5); „dat mijn oog Uw aanzicht ongesluisd schouwe" (strofe 6).

Wat verder de tekst in 't algemeen betreft: taal en stijl zijn wel wat verouderd en mede daardoor niet altijd even duidelijk: b.v. in strofe 1: „U geeft zich mijn harte over gans en al, schoon het Uwe grootheid nimmer vatten zal" en in strofe 2: „Nooit kan hoger waarheid naast dit woord bestaan" en in strofe 3: „maar nochtans geloof ik en belijd het klaar."

Voor de gemeentezang menen we dit Lied dan ook niet te kunnen aanbevelen.

De onbekende melodie is wel aanvaardbaar.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 353

„Dat een denker tot dichter wordt, is zeldzaam maar het kan." Dat bewijst de opzet en inhoud van dit Lied dat als kernwoorden „overleveren" en „geven" heeft. „Christus wordt overgeleverd en Hij levert zichzelf over, geeft zich weg. Het hoogtepunt wordt bereikt in de

4e strofe, waar de hele betekenis van de Verlosser wordt samengevat in vier korte, kernachtige zinnen." (Comp. p. 804). De melodie is goed, echter niet gemakkelijk en vraagt daarom wel enige oefening.

Tekst: 3; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

het cijfer 1

bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterke piëtistische inslag; het cijfer 2

bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;

het cijfer 3

als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

het cijfer 1

voor een niet-aanvaardbare melodie;

het cijfer 2

voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste" behoort;

het cijfer 3

voor „een goede" melodie, geschikt voor de gemeentezang.

heeft wanneer een dergelijke materie besproken wordt. Hij heeft zich blijkbaar uitvoerig georiënteerd voordat hij zijn standpunt aan het papier toevertrouwde. Zijn hele betoog is doorademd van een nederig buigen voor het getuigenis van Gods heilig Woord. Je proeft zijn bewogenheid. Naar aanleiding van het beproeven van alle dingen schrijft kollega Van Amstel: „Er is in de kerk soms meer blusgevaar dan brandgevaar. Want wanneer iemand iets van de Heilige Geest gekregen heeft en we blussen dat uit, doen we iets tegen de Heilige Geest Zelf." (p. 20). Maar tegelijkertijd geldt dat andere: „Er is niet alleen blusgevaar, maar evenzeer brandgevaar, want niet elk vuur is uit de Geest. Het moet alles beproefd worden." (p. 21). Zo nu en dan laat de auteur de term: algemene genade vallen. Onderwezen door K. Schilder ben ik nog steeds niet ingenomen met die term. Aan het eind van elk hoofdstuk zijn verschillende gespreksvragen opgenomen. Dat vergemakkelijkt de bespreking van de diverse onderwerpen. Het boek is keurig uitgegeven en verdient onze hartelijke belangstelling waarbij we dan uiteraard in de eerste plaats willen denken aan onze jongeren. Aanbevolen!

O. Mooiweer, Enschede

Drs J. A. van Delden,

„Israël is Gods volk".

Uit. Buiten en Schipperheijn, Amsterdam 1985.

79 blz. - f 14,50.

Daar zijn de laatste tijd heel wat geschriften verschenen, die handelen over de vraag hoe we Israël hebben te zien. Toch is het goed, dat drs Van Delden dit boek heeft geschreven. Op duidelijke wijze behandelt hij de verschillende visies over Israël, waarbij hij een goede bespreking geeft van de in aanmerking komende teksten. Zo bespreekt hij de vraag of het volk der joden nog steeds het volk van God is. Of is de kerk in de plaats van Israël gekomen? Mogen wij een massale bekeering van het joodse volk tot Jezus Christus verwachten? Een deel van dit boek is al in het Ned. Dagblad gepubliceerd. De titel van het boek kan verrassend geven. Men zou kunnen denken, dat volgens de schrijver de joden nog steeds het volk van God zijn, maar dat wordt niet bedoeld.

De titel 'Israël is volk van God' is, zo merkt hij zelf op voor tweeërlei uitleg vatbaar. De

een zal zeggen, dat het volk der joden in de staat Israël nog steeds Gods volk is. De ander dat de Nieuwtestamentische kerk de voortzetting is van het oude Israël en dat voor de kerk geldt, dat ze het ware Israël vormt.

Uit het onderzoek, dat hij instelt komt hij tot duidelijke antwoorden.

Zo concludeert hij, dat zowel het vervangingsmodel als het Israëlisme afgewezen moet worden. Zelf kiest hij voor wat hij het groeimodel noemt.

Onder de wat vreemde term Israëlisme verstaat hij de opvatting, dat Israël naar het vlees nog steeds zonder meer Gods volk is. Hij wijst erop, dat dit Israëlisme de wind mee heeft, zowel in schriftgetrouwe als schriftkritische kringen. In dit verband merkt hij op, dat ook de Evangelische Omroep de grondgedachten van het Israëlisme aanprijst. Dat lijkt me te generaliserend. Al worden deze gedachten veel bij de E.O. gehoord, het is niet juist om te zeggen, dat dit een E.O.-visie is. Van Delden wijst erop, dat deze visie een invalspoort biedt voor het chillasme en ook de visie van de baptisten in de kaart speelt.

Ook het vervangingsmodel, de gedachte, dat de kerk in de plaats van Israël gekomen is wordt door hem afgewezen.

Daartegenover stelt de schrijver, dat de heidenen, die zich bekeren in Israël ingelijft worden. De christelijke kerk is geen vervanging maar uitbreiding van de kerk.

De schrijver wijdt ook aandacht aan de vraag wat antisemitisme is. Dit wordt nl. vaak verward met anti-judaïsme. Antisemitisme is de haat tegen alle joden op grond van een quasi-wetenschappelijk racisme, dat in de vorige eeuw onder invloed van het Darwinisme is opgekomen en onder Hitler heeft geleid tot de afschuwelijke en verschrikkelijke holocaust. Hij meent, dat de jodenvervolgingen in vroeger eeuwen een andere achtergrond hadden. Ik heb daar toch enige twijfel over.

Terecht wekt de schrijver op tot verdraagzaamheid. Hij pleit ervoor ieder die van harte uitgaat van de onfeilbaarheid van Gods Woord moet worden vastgehouden. Dat pleidooi voor verdraagzaamheid wil ik graag onderschrijven.

Lezing van dit boekje kan ik zeer aanbevelen, niet maar omdat de visie van Van Delden mij in grote lijnen juist voorkomt, maar ook omdat hij ons in kort bestek een duidelijk inzicht geeft in deze problematiek.

J. Meulink, Enschede

Boekbespreking

Ds J. van Amstel,

„Ingeschakeld".

Uitgave van Oosterbaan en Le Cointre B.V., Goes. 151 pag. - Prijs f 13,90.

Dit boek heeft de bedoeling volgens de ondertitel praktische wenken te geven voor een christelijk leven van jongeren. Het is een verzameling van artikelen, die de auteur in de loop der jaren heeft geschreven voor de jeugdrubriek van het reformatorisch weekblad: „De Schakel". De uitgever zelf kwam met een bloemlezing en uiteraard hoopt de schrijver, dat deze 24 artikelen aanzetten mogen geven voor een nadenken over en een beleven van het christelijk leven. Zo wordt het naar voren gebracht in het woord ter inleiding. In dit kader komen allerlei onderwerpen aan de orde. Het gaat over een heilig leven, het beproeven van alle dingen, het verlangen naar een vriend of vriendin. Er wordt gewezen op het eminente belang van een goede zondagsbesteding. Maar ook onderwerpen, die handelen over de militaire

dienst en de beroepskeus komen binnen het blikveld. Hoe vieren wij feest? Dat is een thema dat in drie hoofdstukken wordt behandeld.

Ds van Amstel heeft een stijl, die de jongeren aanspreekt. Hij schrijft helder. Men hoeft nooit te vragen wat hij nu eigenlijk bedoelt. Steeds komt de vraag op ons af hoe wij Gods gebod als vaste norm hanteren in de wereld waarin wij leven. Wandel ik in de vrees van Gods Naam aan de hand van mijn hemelse Vader? Heel duidelijk wordt uiteengezet wat heilig leven inhoudt. In dat verband worden uitstekende opmerkingen gemaakt over de rijkdom van het Verbond. Over dansen zullen velen in onze kring wel wat genuanceerder denken dan de Chr. Geref. predikant uit Ede, evenals over het bioskoopbezoek. Maar daarom is het juist goed om van de zinnige argumenten daartegen, in dit boek op een rijtje gezet, serieus kennis te nemen. We wennen gauw aan een gedragspatroon terwijl het als zodanig aan kritiek onderhevig is. Het kompromis met de wereld gaat de deur van de jongeren niet voorbij. Ds van Amstel weet waarover hij het

Christelijke euthanasie (1)

DOOR
A TROOST
AMSTERDAM

1. Wanneer wij ernstig ziek zijn doen de artsen al het mogelijke om ons te genezen, althans om het ziekteproces te stoppen en terug te dringen of te vertragen. Ook proberen zij zo veel mogelijk de pijn te verzachten. Kortom: het is een strijd tegen lijden en dood, een strijd voor de verlenging en verbetering van het leven. Er zijn nog maar zeer weinig christenen die daar bezwaar tegen hebben en het argument aanvoeren dat God ons levenseinde bepaald heeft en dat wij daar niet op mogen ingrijpen met operaties of inentingen, met reanimatoriële toestellen, kunstnieren, transplantaties, of wat dan ook.

Hoewel dit laatstgenoemde standpunt weinig actueel is, wil ik er toch nog even op ingaan. Want in de discussies over euthanasie komt men toch nog vaak het argument tegen dat wij mensen niet mogen ingrijpen in de bepaling van het moment van onze dood. God gaf ons het leven, alsook het gebod: gij zult niet doden. Wanneer een arts een patiënt „op geeft” en de medische behandeling voorzover gericht op levensverlenging staakt, dan noemt men dat een „terug treden” van de arts, een „loslaten” of „overgeven”. Het aldus naderende levenseinde wordt dan gezien als de „natuurlijke” dood ten gevolge van de ziekte, of gewoon door ouderdom. Sommigen willen dan ook liever niet spreken over zgn. passieve euthanasie, omdat dit geen euthanasie in de zin van opzettelijk doden is, maar een zgn. natuurlijk levenseinde. De patiënt bezwijkt aan de ziekte door de val van krachten. Daarin zou dan geen menselijk ingrijpen zijn. Voor het besef van menig christen is het dan God alleen die het uur en het moment van onze dood bepaalt en in handen houdt.

2. Het komt mij voor dat dit standpunt niet geheel juist is. Hoewel ik dit standpunt niet deel en mijn bezwaren er tegen nu zal aanvoeren, wil ik vooraf zeggen dat dit m.i. niet geheel juiste standpunt mij veel sympathieker is dan de meeste pleidooien vóór euthanasie. In de genoemde gedachtengang leeft tenminste het besef dat niet de mens eigen baas is over zijn leven. Men erkent God als de eigenaar van ons leven en als de beschikker van ons lot. Ook als de Heer die inderdaad alleen het recht heeft ons leven te beëindigen of te laten beëindigen. Ook waardeer ik bijzonder in dit standpunt dat men ook plaatsruimte heeft voor de ootmoedige aanvaarding van het lijden in de laatste levensfase. Juist omdat de christen die vast wil houden aan de Bijbel, Gods voorzienig bestel gelovig aanvaardt, zal hij niet bij voorbaat een brutale afwijzende houding aannemen tegenover ziekte, lijden, ook zwaar lijden, en tegenover de dood, die voor hem ook een „doorgang” naar het eeuwig leven is.

3. Toch moet ik nu enige bezwaren inbrengen tegen de zojuist kort geschetste volstrekte afwijzing van alle euthanasie. Laat ik beginnen met de stelling dat strikt genomen een zgn. „natuurlijke dood” praktisch niet meer bestaat, en zeker niet in onze hoog ontwikkelde westerse cultuur. Zoals er bij ons ook vrijwel geen zuiver na-

tuurlijk landschap meer bestaat. Overal in het concrete leven is er ook de menselijke hand in alles wat leeft en groeit en in wat ziek wordt en sterft. Ook in het menselijk leven is dat zo.

Ik begon mijn betoog dan ook met een aanduiding van het actieve optreden van artsen bij het verlengen en verbeteren van het leven, voor zover hun dat maar mogelijk is. Ook dat is ingrijpen van de ene mens in de levensduur van de ander. Alleen, als het om levensverlenging gaat, heeft haast niemand enig bezwaar. En dat is terecht. Maar men moet er zich dan wel rekenschap van geven, dat het dan toch menselijk ingrijpen in de levensduur is. Wie dat ingrijpen consequent zou willen afwijzen, en zogenaamd de natuur zelf zijn gang wil laten gaan omdat alleen zo de zuivere alleenwerkzaamheid Gods geëerbiedigd wordt, die moet consequent elke doktershulp en elk geneesmiddel weigeren. Maar wie dat niet doet en toch geneesmiddelen, operaties, bestralingen, enz. gebruikt, moet zich er bewust van zijn dat hij daarmee invloed uitoefent op zijn levensduur, invloed uitoefent op het moment van zijn dood, zij het dan ook als regel zulk een invloed dat het overlijden wordt uitgesteld, de dood wordt teruggedrongen, het leven verlengd. Daarom bestaat een „zuiver-natuurlijke” dood bijna niet meer. Wij mensen hebben praktisch gesproken altijd al indirect gesleuteld aan onze conditie, aan onze gezondheid en meer of minder rechtstreeks ook aan het uur van onze dood, hetzij uitstellend, hetzij dichterbij trekkend.

4. Waar het voor een christen op aankomt is dan ook niet alleen om in de actuele vragen inzake de euthanasie een standpunt te bepalen, hoewel ook dat inderdaad nodig is. Maar we kunnen daarvan geen geïsoleerde kwestie maken waarvan men, los van het gehele levensverband en van de gehele levenshouding, kan zeggen dat die euthanasie op zichzelf goed of kwaad is. Daarom stelde ik opzettelijk voorop de kwestie van de levensverlenging. Waarom hebben wij daar geen bezwaar tegen? Waarom mogen en moeten wij mensen, met name de geneeskundigen en verpleegkundigen, daarvan - dus van die levensverlenging - zoveel werk maken? Het is een vraag waarop wij slechts vanuit een geloofsovertuiging kunnen antwoorden. In de christelijke levensbeschouwing kunnen wij over leven en dood, over levensverlenging en doodsbetrijding slechts spreken in verband met Gods schepping, onze zonde, Gods oordeel en Gods genade in Christus. Ik kan dat nu niet uitwerken. Het zou een hele preek worden. Maar de conclusie voor ons onderwerp is deze, dat ook medische levensverlenging niet op zichzelf en in zichzelf goed of kwaad is. Het kan goed zijn en het kan kwaad zijn. Dat hangt geheel af van de context van het leven en van de

levenshouding waarin het ontvangen of verlenen van medische hulp plaats vindt. „Goed” in de volwaardige, christelijke zin van het woord, is alleen wat in ootmoedige geloofsverbondenheid met Christus wordt gedaan en gelaten, hetgeen insluit gehoorzaamheid aan Gods geboden en het opvolgen van Zijn aanwijzingen. Christelijke medische ethiek zal, evenals alle andere christelijke ethiek, meer dan gebruikelijk is, moeten breken met de oppervlakkigheid van een traditionele casuïstiek die goed en kwaad slechts verbindt met regels die op uiterlijke gedragingen betrekken zijn, en die met veel rekenwerk van elitaire deskundigen zouden moeten worden toegepast.

5. In verband hiermee moet ik nog wat zeggen over het argument dat het zesde gebod zegt: gij zult niet doden, en over het gebruik dat men van dit gebod wil maken in de bestrijding van elke „actieve” euthanasie. De Schrift zelf gaat ons er in voor van dit gebod geen formalistisch misbruik te maken. Hoeveel voorschriften bevat dezelfde wet van Mozes niet om allerlei zonden met de dood te bestraffen: niet alleen moordenaars, maar ook ontuchtigen, valse profeten en sabbathschenders bijvoorbeeld. Ook draagt de Overheid het zwaard niet te vergeefs. Neen, het zesde gebod heeft niet het oog op een abstracte uiterlijke handeling die dood ten gevolge heeft, want de uiterlijke handeling is slechts een fragment van menselijke activiteit. Een onzelfstandig fragment van het geheel. De gezindheid en de bedoeling behoren er ook bij, zoals de wortels bij een plant behoren. Daarom is het doden in een rechtvaardige oorlog niet zonder meer en altijd zonde te noemen, evenmin als een gerechtelijke executie. Zo is goede euthanasie ook geen uiting van haat, maar van naastenliefde. De christelijke beoordeling van euthanasie zal daarmee rekening moeten houden en niet rationalistisch, formalistisch, automatisch en vanzelfsprekend het zesde gebod van toepassing achten op grond van een enkele handeling, en die dan nog op zich zelf beschouwd. Grondhoudingen, drijfveren en motieven zijn een onverbreekelijk geheel tesamen met de uiterlijke daden en nalatigheden, en die weer gezien in hun context.

6. In dit verband moet nu ook gewezen worden op het onderscheiden tussen actieve en passieve euthanasie. Ieder weet wel wat men daarmee bedoelt. Actieve euthanasie zou zijn het actief optreden met b.v. dodelijke injecties of laten innemen van overmatige hoeveelheden pijnstillende middelen, e.d. Passieve euthanasie noemt men dan wel het niet langer medisch actief optreden dat gericht was op levensverlenging. Het „opgeven” en „terug treden” van de geneeskundige(n) noemt men dan passief. Maar strikt genomen is dat niet juist. Ook dat schijnbaar-passieve is in wezen een en al activiteit. En wel een zeer verantwoordelijke activiteit. Het is voor veel medici een gewetensvolle afweging wanneer zij het moment gekomen achten om niet langer levensverlengend op te treden. Dan volgt het besluit. Dat afwegen, soms langdurig en aarzelend, en dat besluiten, zijn evenzeer activiteiten, als het uiterlijke verlengstuk daarvan, namelijk het nalaten van geneeskundig handelen. Dat nalaten moet ook voor God en voor de mensen

verantwoord worden als een **beslissing** en als een **daad** die in overeenstemming moet zijn met Gods wil. Men kan dat eigenlijk geen passiviteit noemen. Het is ook activiteit. Want **niet** levensverlengend optreden is als zodanig automatisch **levensverkortend** optreden - al is dat „optreden” dan beperkt tot het nemen van een daartoe strekkend besluit. Er is ook voor een rechter soms sprake van schuldige en strafbare nalatigheid. Juist omdat zulk een passiviteit of nalatigheid is aan te merken als een onrechtmatige daad. Maar ook als juridisch gezien het een groot verschil uitmaakt of iemand onrechtmatige voornemens uitvoert of niet uitvoert, „moreel” (beter: religieus) gezien verdwijnt dit verschil vaak in belangrijke mate. Vgl. b.v. de toelichting van de Catechismus Zd. 40 vr. 106: God houdt ook de wortel van de doodslag, zoals wraakgierigheid, haat en nijd, voor een doodslag. Zo mag men ook allerlei vormen van „doden” niet op zichzelf en formalistisch naar het uiterlijk beoordelen, maar alleen in de concrete levenssamenhang en inclusief de diepere motieven, bedoelingen, enz. Zogenaamde „passieve” euthanasie is dan ook altijd verbonden met (innerlijke) activiteit. Daarom mag men de (altijd actieve) euthanasie niet oppervlakkig beoordelen, alleen naar de uiterlijke daad.

7. Men spreekt tegenwoordig in verband met deze dingen wel over „toegenomen verantwoordelijkheid”. Terecht. Door de tegenomen technische beheersing van allerlei levens- en stervensprocessen, is onze verantwoordelijkheid voor leven en dood zeer toegenomen. Zeker, deze verantwoordelijkheid is er altijd al geweest. Ook terzake van leven, gezondheid en ziekte, sterven en manier van sterven, was altijd al **de mens door God Zelf ingeschakeld**. Omdat mensen geen konijnen zijn, maar mensen, spreken we over „verantwoorde gezinsvorming”, d.w.z. we beseffen dat in de vraag over het al dan niet geboren worden van kinderen en van nog meer kinderen, wij niet maar „de natuur zijn loop laten nemen”, maar we erkennen onze menselijke verantwoordelijkheid. D.w.z. tal van factoren moeten worden afgewogen bij de beslissingen over de vraag of er nog een kind bij moet komen. Wij mogen niet zeggen dat we dat aan God moeten overlaten. Veeleer omgekeerd: God legt die beslissingen **mede** in onze handen.

Ook is er binnen zekere grenzen een verantwoordelijkheid voor het bepalen van het **uur** der geboorte. Men kan dat aan de natuur overlaten, zoals dat heet. Maar soms moet de vrouwenarts een geboorte bespoedigen of tegenhouden, b.v. in verband met het feit dat hij maar op één plaats tegelijk kan helpen. M.a.w. ook het uur van een geboorte is binnen zekere grenzen tot onze beschikking gesteld en moeten wij met verantwoorde beslissingen soms zelf bepalen. Zo is het ook met het uur van onze dood. Wij weten nu genoegzaam dat verslaafden aan sigaretten, alcohol of andere drugs bezig zijn hun dood te verhaasten en wij waarschuwen hen. Terecht, maar op welke gronden? De maatschappij doet erg veel moeite en besteedt erg veel geld aan de bestrijding van die verslavingen. Nogmaals: terecht, maar waarom? Is een langer leven een absoluut hogere waarde dan het leven zonder deze genotsmiddelen? Dat is inderdaad thans nog een algemeen gangbare opvatting. We kunnen als christenen daar-

bij aanknopen. Maar wij kunnen dit argument niet zonder **meer** overnemen. Dat noodzakelijke „meer” is het levensbeschouwelijke geloofsweten omtrent de zin van het leven, o.a. aangewezen in het dubbele gebod der liefde.

Bij de problemen terzake van euthanasie en van zelfmoord, die heel dicht bij elkaar kunnen liggen, is alles beslissend hoe wij onze relatie met God beleven en onze menselijke verantwoordelijkheid ter zake van leven en dood. Ook ter zake van lijden en lijdensaanvaarding. Onze levenshouding en onze levensbeschouwing, en in beide ons geloofsleven, zijn hier doorslaggevend voor het al of niet „goed” zijn van ons doen en laten.

8. Wanneer ons leven een „leven in de Heer” is, dan kan ook ons sterven een „sterven in de Heer” zijn, d.w.z. het kan bewust beleefd en ervaren worden in de gemeenschap met Christus en ziende op Zijn wil. „Hetzij wij leven, hetzij wij sterven, wij zijn van de Heer”, schreef Paulus.

Het maakt voor een christen dan ook principieel niets uit of zijn leven dan enkele dagen of enkele weken of maanden langer of korter duurt. Het is overigens niet toevallig dat tot nu toe verreweg de meeste verzoeken om euthanasie niet van de patiënten zelf kwamen, maar van hun familie of anderen. Zelfs patiënten die zelf geen bezwaar hebben tegen euthanasie, vragen daar meestal toch niet zelf om. Een gerijpt leven, en vooral een „verzadigd” leven op hoge leeftijd aanvaardt en verwerkt het lijden meestal anders dan jongeren. In het spreken van jongeren hierover treft mij ook vaak dat zij hun angst voor en afkeer van ernstig pijnlijden vaak terug projecteren in de zieken tijdens hun pijn lijden. Daarom moet m.i. de verantwoordelijkheid van de arts om al dan niet euthanasie toe te passen, volstreekte prioriteit hebben. De arts (c.s.) is m.i. de hoofdverantwoordelijke voor het al dan niet actief versnellen van het moment van overlijden.

(slot volgt)

Redactie ontving

Drs Ronny Naftaniel / dr Simon S. hoon, De zaak Goeree; 128 blz., f 18,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

C. van Atten e.a., Rondom de bijbel; deel 4 Leer ons bidden; 60 blz.; f 7,90 (bijpassende ringband f 5,95); uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

Dr J. L. Koole, Jesaja II, vertaald en verklaard in de serie Commentaar op het OT; 457 blz., f 99,—; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Gene A. Getz, Mozes; serie: Leven bij het Woord, praktische bijbelstudies; 122 blz., f 17,50; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Gene A. Getz, Filippenzen; serie: Leven bij het Woord, praktische bijbelstudies; 147 blz., f 19,90; uitg. J. N. Voorhoeve, Den Haag.

R. Jobse (red.), Kloof tussen basis en elite? Het Icto, zijn argumenten en reacties daarop van kerktoppen die in de Raad van Kerken samenwerken. ICTO-cahier 9/10; 107 blz., f 7,50; te bestellen bij het ICTO-secretariaat, Beukenlaan 2, 1861 EH Bergen.

Informatieboekje voor de Nederlands Gereformeerde Kerken '86, onder redactie van ds K. H. de Groot; 204 blz., f 13,25; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

Opwaartse wegen, Een bloemlezing uit de poëzie der „jong protestanten” (1923-1940); samengesteld en ingeleid door **Gert J. Peelen**. 300 blz., f 29,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Drs C. J. Meeuwse, Van geslacht tot geslacht; Hoofdpersonen uit de kerkgeschiedenis. 253 blz., f 49,50; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

Dr J. van Bruggen, Wie maakte de bijbel? Over afsluiting en ge-

zag van het Oude en Nieuwe Testament. 138 blz., f 22,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Midrasjim II, De tocht door de wildernis. Gevaarlijke groei naar lastige vrijheid. Vertaald, ingeleid en toegelicht door **Maartje van Tijn**. 140 blz., f 24,—; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr H. C. Rümke, Karakter en aanleg in verband met het ongehoor; Psychologie van de twijfel. Ingeleid door ds J. A. van Belzen en dr A. J. R. Uleyn. 153 blz., f 22,50; uitg. Kok Agora, Kampen.

Dr J. van Bruggen, Het lezen van de bijbel; Een inleiding. Tweede druk. 174 blz., f 25,—; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Peter Helbich, In de woningen van het licht. Met foto's van Hans Jürgen Rau. Meditatieboek. 43 blz., f 14,90; uitg. Kok, Kampen.

S. de Jong, Een hernieuwde kerk. 82 blz.; uitg. VanderStoep, Heinoord.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Katwijk

De kerkdiensten vinden sinds zondag 27 april j.l. plaats in de aula van de Bestevaer Mavo.

De diensten vangen aan om resp. 9.30 en 19.00 uur, tenzij anders aangekondigd.

Het adres van de Bestevaer Mavo is: Rijnsoever 293, Katwijk.

Verantwoording giften van particulieren voor zending op Soemba 1-1/1-4

Hoe zou u het vinden als u geen vakantiegeld ontving dit jaar?

En als er geen pensioenpremie voor u was betaald gedurende de laatste anderhalf jaar? En als je dan bovendien gedurende enkele maanden per jaar onder bijzondere omstandigheden je werk op Soemba moest doen? Hard werken van 's morgens vroeg tot diep in de nacht? Dit dreigt de situatie te worden met de steun voor ds P. P. Goossens op Soemba. Het Convent moet nog tot in het najaar voor zijn honorarium etc. zorgen.

Dit is een bedrag van ongeveer f 60.000,—. Er is momenteel niets in kas.

Heeft u nagegaan of u reeds uw bijzondere verantwoordelijkheid volgens de Landelijke Vergadering heeft nagekomen?

In ieder geval was het dankzij uw hieronder genoemde bijdrage dat tot op dit moment het maandelijks honorarium betaald kon worden. Daarom onze dank.

Mw WMA te 'sG 2 x 150,—; HvB te V 60,—; JB te W 60,—; MJB te D 45,—; mw DC te A 3 x 25,—; RAK te 'sG 25,—; JPK te 'sG 3 x 25,—; HS te D 50,—; AS te H 3 x 50,—; LS te A 3 x 10,—; GJvdV te V 25,—; mw A te 'sG 3 x 30,—; mw JV te 'sG 100,—; (2 x 50,—); ADte V te S 50,—; JV te H 2 x 300,—; JvV te R 3 x 10,—; ABvW te V 2 x 20,—.

Samenwerkende kerken voor hulp aan Oost Soemba.

Penningmeester: C. B. Rietkerk, Fazantstraat 45, 3145 CA Maassluis. Postgirorekening: 1687238 t.n.v. Zending op Soemba Ned. Geref. Kerk Maassluis.

Uit breder kring

Pro-life

Op zaterdag, 26 april a.s., wordt door de Evangelische Omroep een dag belegd, waarmee men de pro-life beweging in ons land wil ondersteunen. U wordt van harte uitgenodigd om op 26 april aanwezig te zijn bij een dienst van bezinning, appèl, gebed en verootmoediging, in de Joriskerk te Amersfoort, Hof 1, van 10.00 tot 15.30 uur.

Vakanties voor gehandicapten

We gaan allemaal op vakantie. Voor mensen met een handicap is het echter vaak moeilijk om een geschikte vakantie te vinden.

De Stichting Werken heeft drie verschillende vakantiemogelijkheden voor lichamelijk en/of zintuiglijk gehandicapten:

1. **vakantiebemiddelingsburo** voor lichamelijk en/of zintuiglijk gehandicapten, die individueel en zelfstandig op vakantie willen.

Veel gehandicapten kunnen dit moeilijk (helemaal) alleen. Voor hen kan het vakantiebemiddelingsburo uitkomst bieden. Dit buro bemiddelt tussen de gehandicapte vakantieganger en de vrijwillige begeleider.

Er worden wel afspraken gemaakt. Het moet klikken tussen aanvrager en vrijwilliger en er moet een overeenkomst gevonden worden in de kosten. Vrijwilligers uit het hele land hebben zich hiervoor bij de Stichting Werken opgegeven, dus gehandicapten uit geheel Nederland kunnen vakantiebegeleiding aanvragen.

Tijdens het zoeken naar begeleiding wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met leeftijd, woonplaats, eventuele ervaring, periode e.d.

2. **Johannitervakantieweken** voor oudere lichamelijk gehandicapten.

Deze groepsvakanties, met als deelnemers 24 gehandicapten en 24 deskundige vrijwilligers (waaronder een arts, fysiotherapeut, verpleegkundigen en ziekenverzorgenden, tevens een aparte nachtdienst) worden gehouden in volledig aangepaste huizen in Nederland.

Een deel van de week heeft een tevoren vastgelegd programma, het overige wordt in overleg met gehandicapten en vrijwilligers ingevuld. De hele week is een rolstoelbus voor uitstapjes aanwezig.

3. **Bungalowvakanties** voor

echtparen, waarvan één van de partners in een verpleeg- of verzorgingstehuis woont en niet dement is.

Deze vakanties worden georganiseerd in verschillende plaatsen in Nederland in volledig aangepaste bungalows. De begeleiding wordt per echtpaar verzorgd door een terzake deskundige vrijwilliger, b.v. verpleegkundige, fysiotherapeut, ziekenverzorgende.

Formulieren en aanvullende informatie kunt u vragen bij de Stichting Werken, Lange Voorhout 48, 2514 EG Den Haag, tel. 070-649920.

Dit kan zijn zowel voor lichamelijk en zintuiglijk gehandicapten, die belangstelling hebben voor één van deze vakantiemogelijkheden, als voor (deskundige) mensen die als vrijwilliger mee willen werken.

In de serie

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

zijn de volgende schetsen verkrijgbaar

TOEKOMSTVERWACHTING (15)

door ds J. H. Veefkind.
24 pagina's. f 5,90.

Deze brochure bevat 10 schetsen over de verwachting die we als christen hebben t.a.v. de wederkomst van Jezus Christus. O.a. behandeld aan de hand van de gezangen, de tijd tussen de testamenten en het boek Openbaringen.

GOD DOET WAT HIJ ZEGT (16)

door ds W. Borgdorff.
24 pagina's. f 5,90.

In deze schetsenbundel wordt het boek Jozua besproken. Het laat zien dat God ingaat op wat er vandaag aan de orde is.

Te bestellen door overmaking van f 5,90 per exemplaar, met vermelding van het brochurenummer, op giro-nummer 39.10.300 t.n.v. Stichting N.G.J., Zaandam. Of bij de administratie: Laura Strating-Janssens, Westzanerdijk 136, 1507 AL Zaandam. Tel. 075-35.14.08.

Te huur

van 25-7 tot 15-8 in Wezep (Noord Veluwe):

VRIJE SEMI-BUNGALOW,

grote tuin, veel comfort, veel rekreatiemogelijkheden in directe omgeving.

Fam Bijl, tel 05207-1976

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

'Wij verwachten echter naar Zijn belofte nieuwe hemelen en een nieuwe aarde waar gerechtigheid woont' 2 Petrus 3:13

Getroost door deze zekerheid berichten wij u dat onze zorgzame moeder en lieve oma

MARRIGJE STAM

weduwe van Gerardus Vos

op de leeftijd van 70 jaar ingeslapen is en wacht op de wederkomst van Christus.

Dankbaar bewaren wij aan haar een zeer waardevolle herinnering.

Alblasserdam: WIM EN MARIANNE

Blandine, Mariëtte

Dordrecht: JOHAN EN IDA

Sleeuwijk: GERARD EN MARGY

Jeroen, Maurits, Simon

Schoonhoven: GEERTJE EN JAN

Mathilde, Janine, Sander

Wijngaarden: JASPER

Alblasserdam: SJANE EN PIET

Peter, Wieger, Marjon

Nieuw-Lekkerland: BEP EN BERT

Gerben, Jelle, Merijn

Sliedrecht: KEES EN JOKE

Dordrecht: LENI

Alblasserdam: MARTIN

24 april 1986

Zeevaartstraat 19, 2951 AX Alblasserdam.

De begrafenis heeft plaats gehad dinsdag 29 april te Alblasserdam.

Reformatrische leergangen - Pastorale leergangen

Theologische studie op middelbaar niveau

(met bijbels grieks en hebreuws)

De opleiding duurt vier jaar en biedt de mogelijkheid tot godsdienstonderwijzer en kerkelijk medewerker.

De lessen worden gegeven 's zaterdags, zoveel mogelijk om de 14 dagen van 10.00-15.15 uur vanaf begin september te Zwolle en te Rotterdam.

Naast deze lessen wordt in Zwolle ook les gegeven op hoger (2de graads) niveau.

De Leergangen werken nauw samen met de Reformatrische Bijbelschool te Zeist.

Informaties voor Rotterdam:

Mevr. J. Veth-van Staveren, Ceramstraat 4, 2905 SL Capelle a/d IJssel. Tel. 010-504243

of Ds J. Slomp, Boeier 152, 2991 KH Barendrecht. Tel. 01806-18171.

Informaties voor Zwolle:

Dhr. T. v. d. Heide, Robbesant 26, 8303 ZH Emmeloord. Tel. 05270-12774.

● Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.

● Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

Boeken, Periodieken
en Handelsdrukwerk

Drukkerij „Steenbergen"

Gestigd sinds 1901

Postbus 244 - 3700 AE Zeist

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452